

پیامدهای اقتصادی اظهار نظر مشروط حسابرسان مستقل در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران

محمد رمضان احمدی

استادیار گروه حسابداری دانشگاه شهید چمران اهواز (مستول مکاتبات)
Ahmadi_m@scu.ac.ir

کامران جمالی

کارشناسی ارشد شهید چمران اهواز
Kamran.jamali67@gmail.com

بهنام کرمشاهی

مربی و عضو هیات علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان
behnamkaramshahi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۳/۶/۱۶ تاریخ پذیرش: ۹۳/۹/۳

چکیده

اظهار نظر مشروط حسابرس، دارای چه پیامدهایی برای شرکت‌ها می‌باشد؟ از طرف دیگر سهامداران، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان چه عکس‌العملی در مقابل اظهارنظر مشروط حسابرس نشان می‌دهند؟ حسابرسی یک فرآیند اعتباربخشی است که اعتبار اطلاعات در دسترس سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان را افزایش می‌دهد و این اطمینان نسبی را برای استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی ایجاد می‌کند که صورت‌های مالی عاری از اشتباه یا تحریف با اهمیت می‌باشند. اما حسابرس با ارائه اظهارنظر مشروط و مردود ریسک اطلاعات ارائه شده را افزایش می‌دهد. پژوهش حاضر به بررسی تاثیر گزارش مشروط حسابرس بر بازده مورد انتظار سهامداران عادی و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. نمونه آماری این پژوهش اطلاعات ۱۲۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را برای دوره‌ی زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ می‌باشد. برای آزمون فرضیه‌های این پژوهش از تجزیه و تحلیل پانلی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر وجود رابطه معنی‌داری بین اظهارنظر مشروط حسابرس و بازده مورد انتظار سهامداران عادی و نبود رابطه معنی‌داری بین اظهارنظر مشروط حسابرس و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: اظهارنظر مشروط حسابرس، بازده مورد انتظار سهامداران عادی، اعتباردهندگان.

۱- مقدمه

(۲۰۰۵). در واقع حسابرسان با بررسی‌هایی که انجام می‌دهند موارد انحراف و تخلف را بر اساس سطح اهمیت بیان می‌کنند و اظهارنظر تعدیل شده شامل مشروط، عدم اظهار نظر یا مردود بیان می‌کنند. لین و همکاران (۲۰۱۱) بیان کردند، سه عامل بر احتمال دریافت گزارش تعدیل شده تاثیر می‌گذارد: (۱) ارائه نادرست صورت‌های مالی به شکل با اهمیت (۲) مربوط به کار حسابرس (۳) مربوط به استقلال حسابرس

عامل اول مربوط به شرکت‌ها و انگیزه آنها می‌باشد اما دو عامل بعدی به کیفیت حسابرسی بر می‌گردد. بسیاری از تحقیقات گزارش مشروط را به عنوان معیار کیفیت حسابرسی در نظر گرفتند، آنها بحث می‌کنند که افزایش ریسک حسابرسی منجر می‌شود حسابرسان برای کاهش ریسک حسابرسی میزان کیفیت حسابرسی را افزایش دهند که نتیجه این ریسک، بالا رفتن سهم گزارش مشروط می‌شود (وانگ و چن، ۲۰۰۱؛ دفوند و همکاران، ۲۰۰۰). به طور کلی اظهار نظر مشروط حسابرس، بیانگر آن است که به استثنای نقص‌های موجود در صورت‌های مالی یا محدودیت‌های موجود در دامنه‌ی رسیدگی، صورت‌های مالی به نحوه مطلوب تهیه شده‌اند. به اعتقاد آرنز و لویک (۱۹۹۶) گزارش مشروط می‌تواند در نتیجه محدود بودن دامنه رسیدگی و حسابرسی و یا عدم رعایت اصول پذیرفته شده حسابداری بیان شود و تنها زمانی که حسابرس به این نتیجه برسد که صورت‌های مالی در مجموع گمراه کننده نیست و به شیوه‌ای منصفانه ارائه شده است گزارش با اظهار نظر مشروط ارائه می‌کند همچنین گزارش مردود و عدم اظهار نظر زمانی ارائه می‌شود که حسابرس معتقد باشد شرایط مورد توجه بسیار مهم و اساسی است، بنابراین اظهار نظر مشروط نسبت به دو اظهار نظر دیگر از شدت کمتری برخوردار می‌باشد، میزان اهمیت موضوع شرط، عامل تعیین کننده برای استفاده از نظر مشروط می‌باشد. ایراد باید به حدی کافی مهم باشد که تا بیان آن در گزارش حسابرسی ضرورت یابد، اما نه به آن اندازه با اهمیت باشد که عدم اظهار نظر یا نظر مردود را ایجاب کنند و در نتیجه تعیین مناسب بودن اظهار نظر مشروط مستلزم قضاوت حرفه‌ای حسابرسان می‌باشد، گزارش مشروط می‌تواند در رابطه با مشروط بودن دامنه رسیدگی و اظهار نظر و یا تنها در رابطه با اظهار نظر باشد. در صورتی که حسابرس نتواند شواهد لازم بر اساس استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی گردآوری کند شرط مربوط به دامنه رسیدگی و اظهار نظر قید می‌شود و از این رو زمانی که صاحبکار دامنه رسیدگی حسابرسی را محدود کند، یا زمانی که شرایطی وجود دارد که مانع از انجام حسابرسی به طور کامل می‌شود، شرط مربوط به دامنه رسیدگی قید می‌شود، در صورتی که صورت‌های مالی

سرمایه‌گذاری که تصمیم به خرید یا فروش سهام می‌گیرد، بانکداری که در مورد تأیید یک تقاضای وام تصمیم می‌گیرد، و دولتی که برای وصول مالیات به اظهارنامه‌های مالیاتی اتکا می‌کند، همگی بر اطلاعاتی تکیه می‌کنند که توسط دیگران تهیه شده است. در بیشتر موارد هدف‌های تهیه‌کنندگان اطلاعات با هدف‌های استفاده‌کنندگان از آن اطلاعات متفاوت است. استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، در سال‌های اخیر، خود را در حصار از خبرها و آگهی‌های مربوط به انجام موارد خلاف قاعده در حسابداری گرفتار می‌بینند. این بی‌نظمی‌ها و موارد خلاف عرف حسابداری، عنوان‌های متعددی مانند حسابداری متهورانه، مدیریت سود، هموارسازی سود و حسابداری متقلبانه یا فریب آمیز به خود گرفته است، هر چند اندازه و میزان انحراف از اصول و عرف حسابداری در رابطه با هر یک از عنوان‌های بالا متفاوت است (حساس یگانه، قاسم بولو، ۱۳۸۹)، نیاز به حسابرس مستقل در چنین شرایطی ضرورت می‌یابد، به طور کلی، حسابرسی نوعی نظارت است که در شرکت‌ها به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کنترل آزادی عمل مدیران در گزارشگری مالی استفاده می‌شود (هانون و همکاران، ۲۰۰۸). حسابرسان اعتبار اطلاعات در دسترس سرمایه‌گذاران و اعتبار دهندگان را افزایش می‌دهند. که حسابرسان با مواجه شدن با هریک از موارد پیش گفته بر اساس با اهمیت بودن آنها گزارش خود را تعدیل کرده و اظهار نظر مشروط ارائه می‌کنند. که ارائه گزارش مشروط حسابرس در حقیقت نشان دهنده کاهش کیفیت اطلاعات ارائه شده می‌باشد، هر چه دقت و کیفیت اطلاعات ارایه شده از سوی شرکت کاهش پیدا کند، ریسک اطلاعاتی بیشتر شده و عدم تقارن اطلاعاتی بین افراد درون و بیرون سازمان افزایش می‌یابد (لین و همکاران، ۲۰۱۱) در حقیقت حسابرسان با ارائه اظهار نظر مشروط، ریسک شرکت را برای سرمایه‌گذاران، سهامداران و اعتباردهندگان افزایش می‌دهد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

حسابرسی یک فرآیند بررسی است که توان تولید اطلاعات قضاوتی مفید را دارد و عموماً منجر به تولید اطلاعات جدید اقتصادی نمی‌شود، بلکه می‌توان ارزش اطلاعات اقتصادی تهیه شده بوسیله فرایند حسابداری را تأیید نمایند و با عدم تأیید، باعث کاسته شدن ارزش اطلاعات تهیه شده گردد. از حسابرسان انتظار می‌رود، رویه‌های حسابداری سؤال برانگیز و خطاهای با اهمیت و موارد انحراف را گزارش نماید (ماریو،

کند، در واقع آنها که برای بالا رفتن ریسک تجاری شرکت نرخ بهره بیشتری را طلب نمی‌کنند و یا به عبارتی دیگر صرف ریسک خود را بالا نمی‌برند (ویس و ستیگلیتز، ۱۹۸۱) بلکه آنها برای دادن یا ندادن اعتبار برنامه‌ریزی می‌کنند، اظهار نظر مشروط در واقع بیان‌کننده اخبار بد می‌باشد که در تعیین ریسک نکول می‌تواند نقش داشته باشد و به عبارتی نشان دهنده این است که متقاضیان اعتبار همرا با ریسک می‌باشند (بال و شیواکومار، ۲۰۰۵؛ کارسلو و همکاران، ۲۰۰۹). در نتیجه گزارش مشروط حسابرسان در مورد تصمیمات اعتبار دهندگان در مورد دادن اعتبار به متقاضی می‌تواند تاثیر گذار باشد (بامبر و ستراتون، ۱۹۹۷، دورنزد و گومز، ۲۰۰۳، گول، ۱۹۸۷). مهدوی و مقدم (۱۳۸۹) محتوای اطلاعاتی گزارش مشروط حسابرس را مورد بررسی قرار دادند، یافته‌های پژوهش بیانگر نبود وجود تفاوت معنی‌دار بین بازده غیر عادی حاصل از انتشار گزارش مشروط و مقبول حسابرسی است.

سجادی و همکاران (۱۳۸۶) عوامل موثر بر اظهار نظر مشروط حسابرسان را مورد بررسی قرار دادند و بیان کردند که نسبت جاری و نسبت حسابهای دریافتنی به دارایی بر گزارش مشروط حسابرسی مؤثر میباشد و همچنین، بین گزارش مشروط حسابرسی سال قبل و نوع موسسه‌ی حسابرسی با گزارش مشروط حسابرسی سال جاری رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

حساس یگانه و یعقوب نژاد (۱۳۸۴) به بررسی تاثیر گزارش حسابرسان بر قیمت سهام پرداختند که بیان کردند که گزارش حسابرسی موجب افزایش اطلاعات قضوتی می‌شود اما تاثیر معنی داری بر تغییرات قیمت سهام ندارد.

یافته‌های پژوهش‌های متعددی (بیتی و دیگران، ۲۰۰۷؛ بیدل و هیلاری، ۲۰۰۷؛ بیدل و هیلاری، ۲۰۰۶؛ دیگران، ۲۰۰۹؛ فرانسیس و دیگران، ۲۰۰۵ و ووردی، ۲۰۰۶) بر این موضوع تاکید دارند که افزایش کیفیت گزارش‌های مالی از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران با وام دهندگان و سرمایه گذاران، امکان خطر اخلاقی و گزینش نادرست را کاهش داده، به کاهش هزینه‌های پایش مدیریت و در نهایت کاهش ریسک شرکت منجر می‌شود.

لین و همکاران (۲۰۱۱) بیان کردند که اظهار نظر تعدیل شده حسابرسی (مشروط، مردود، عدم اظهار نظر) نشان دهنده عدم تقارن اطلاعاتی بین افراد درون و برون سازمان می‌باشد. آنها با بررسی پی‌آمدهای اقتصادی اظهار نظر حسابرسان در چین دو دیدگاه عدم تقارن اطلاعاتی و محدودیت بودجه نرم را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که با وجود ارائه اظهار نظر تعدیل شده حسابرس در شرکت های چینی و

طبق اصول پذیرفته شده حسابداری تهیه نشوندیک بند شرط به گزارش اضافه می‌شود. طبق استاندارد های حسابداری بین الملل و استاندارد حسابرسی شماره‌ی ۷۰۵ ایران، گزارش حسابرسان در تمام مواردی که نظر مشروط ارائه می‌کنند باید دارای بند توضیحی جداگانه‌ای پیش از بند اظهار نظر باشد که دلایل شرط را فاش کنند (سجادی و همکاران، ۱۳۸۶). چنانچه گزارش به صورت مشروط مورد پذیرش حسابرس قرار گرفته باشد حکایت از مشکلات مالیاتی، تخلفات احتمالی، انجام معاملاتی به نفع مدیران دارد. در واقع هر شرکتی دارای ریسک و بازده مخصوص به خود است. هر یک از گروه‌های سرمایه‌گذار مثلاً سهام ممتاز و سهام عادی خواهان میزانی از نرخ بازدهی هستند که درخور ریسک مربوط به آن باشد (سجادی، ۱۳۹۰)، هرچه ریسک شرکت بالاتر باشد بازده مورد انتظار سهامداران بیشتر می‌شود، از آنجایی که اظهار نظر حسابرس نشان دهنده-ی این است که صورت‌های مالی از کیفیت لازم برخوردار می‌باشند در صورت ارائه اظهار نظر غیر استاندارد ریسک ارائه اطلاعات شرکت بالا رفته و به دنبال آن بازده مورد انتظار سرمایه گذاران شرکت افزایش خواهد یافت.

از سوی دیگر همان گونه که بیان شد، یکی دیگر از استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی اعتبار دهندگان می‌باشند که اطلاعات مربوط، بر تصمیم‌گیری برای اعطای وام تاثیر می‌گذارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که گزارش حسابرسان دارای اطلاعاتی می‌باشد که برای سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران ریسک شرکت مهم می‌باشد (ویکو و پاچتا، ۲۰۰۲). اعتبار دهندگان برای دادن اعتبار باید از منصفانه بودن صورت‌های مالی اطمینان بدست آورند که برای این هدف حسابرسان مستقل این اطلاعات را بررسی می‌کنند (ماریو ۲۰۰۵)، و از آنجای که انگیزه قوی مدیران برای مدیریت سود و محدودیت‌های هزینه که با آن مواجه هستند در تلاش هستند که وجوه مورد نیاز خود را بدست آورند و با دستکاری ارقام حسابداری به دنبال جذب کردن نظر اعتبار دهندگان می‌باشند که حسابرسان با بررسی که انجام می‌دهند با این انحراف ها مواجه می‌شوند با در نظر گرفتن سطح اهمیت اظهار نظر تعدیل شده یا مشروط ارائه می‌کنند، این نشان دهنده کیفیت پایین صورت‌های مالی می‌باشد و ریسک تجاری و حتی ریسک نکول در این شرکت‌ها بالا می‌رود و از آنجایی که اعتبار دهندگان علاقه‌مند به اطلاعاتی هستند که که توانایی باز پرداخت اصل و بهره متقاضیان اعتبار را نشان می‌دهد، در واقع آنها به دنبال اطلاعاتی هستند که آنها را در تعیین ریسک نکول کمک کنند (لاسی نیمی، ۲۰۱۲) زمانی که ریسک نکول به طور قابل توجهی بالا باشد، اعتبار دهندگان، درخواست اعتبار را رد می‌-

فرضیه دوم: بین اظهار نظر مشروط حسابرس و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان رابطه معنی داری وجود دارد

۴- روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر روش از نوع تحقیقات توصیفی و از نظر زمان از نوع تحقیقات پس رویدادی است. که به بررسی روابط میان اظهار نظر مشروط حسابرس با بازده مورد انتظار سهامداران عادی و اعطای اعتبار، اعتبار دهندگان پرداخته است

جامعه آماری تحقیق، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در فاصله‌ی زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ بوده است. در این تحقیق، برای تعیین نمونه‌ی آماری از روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند استفاده شد؛ بدین صورت که در هر مرحله از بین کلیه‌ی شرکت‌های موجود، شرکت‌هایی که دارای شرایط زیر نبوده‌اند، حذف شده و شرکت‌های باقی مانده برای انجام آزمون انتخاب شدند:

- شرکت‌ها باید در طول دوره‌ی مورد بررسی تداوم فعالیت داشته باشند.
- نمونه‌ی آماری شامل شرکت‌های تولیدی و صنعتی باشد.
- شرکت‌هایی که سال مالی آن‌ها به انتهای اسفند ماه ختم می‌شود.

در نهایت، پس از طی مراحل مزبور نمونه‌ای به تعداد ۱۲۰ شرکت برای انجام آزمون فرضیه‌های تحقیق انتخاب شدند.

در این تحقیق گردآوری اطلاعات در دو مرحله انجام شده است. در مرحله‌ی اول برای تدوین مبانی نظری تحقیق از روش کتابخانه‌ای و در مرحله‌ی دوم، برای گردآوری داده‌های موردنظر از ماهنامه‌های بورس و سایت‌های بورس و نرم افزارهای اطلاعات مالی شرکت‌ها استفاده شده است. سپس، برای آماده سازی اطلاعات از نرم افزار اکسل استفاده شده است، اطلاعات در کاربرگ‌های ایجاد شده در محیط این نرم افزار وارد شده و سپس، محاسبات لازم برای دستیابی به متغیرهای مورد بررسی انجام شده است.

۵- تعریف مدل‌های پژوهش و متغیرهای آن

در این تحقیق جهت بررسی فرضیه‌ها از دو مدل جداگانه استفاده شده است، در حقیقت فرضیه‌هایی تحقیق بیان کننده دو پی‌آمدی می‌باشد که هر شرکت احتمالاً با دریافت اظهار

بیان عدم تقارن اطلاعاتی بین افراد داخل و خارج، این شرکت‌ها با محدودیت مالی و تامین مالی مواجه نمی‌شوند، بلکه آنها منابع مالی خود را با کمک‌های دولتی و یا وجود رنت بازی‌ها سهامداران عمده با ارکان سیاسی و یا وجود روابط سیاسی وجوه خود را تامین می‌کنند و بیان کردند که اظهار نظر تعدیل شده حسابرسان نشان دهنده کیفیت پایین اطلاعات می‌باشد و با این وجود به دلیل وجود محدودیت بودجه نرم در شرکت‌هایی چینی، این شرکت‌ها با محدودیت مالی مواجه نمی‌شوند.

ماریو (۲۰۰۵) با بررسی که انجام داد، بیان کرد اظهار نظر مشروط حسابرسان اطلاعات مربوطی در مورد ریسک تجاری شرکت ارائه می‌کنند. و نوع اظهار نظر حسابرسان بر تصمیمات تجاری و ریسک تجاری موثر می‌باشد.

آندرس و همکارانش (۲۰۱۰) با بررسی که از ۸۰ موسسه اعتباری انجام داد به این نتیجه رسید که اظهار نظر تداوم شرکت‌ها بر تصمیمات آنها تاثیر می‌گذارد و نشان دهنده ریسک شرکت می‌باشد و خطراتی برای سیستم می‌باشد.

سایو (۲۰۰۹) با بررسی بند‌های شرطی مثل تداوم فعالیت، تغییر در اصول حسابداری و موارد دیگری به این نتیجه رسید، این موارد بر سهام شرکت‌ها تاثیر منفی می‌گذارد.

آرنولد و همکارانش (۲۰۰۷) بیان کردند اظهار نظر مشروط حسابرسان در مورد صورت‌های مالی دیدی منفی به قرض دهندگان می‌دهند. آنها با بررسی ۱۱۱ موسسه اعتباری دهنده، به این نتیجه رسیدند که اظهار نظر حسابرسان در مورد کنترل‌های داخلی که ضعف کنترل‌های داخلی را بیان می‌کند، بر تصمیم اعتبار دهندگان در مورد ارزیابی ریسک شرکت تاثیر می‌گذارد.

آندریس و همکارانش (۲۰۰۷) با بررسی ۱۰۶ موسسه اعتبار دهنده در آمریکا به این نتیجه رسیدند که صورت‌های مالی حسابرسی شده به عنوان یک متغیر تاثیر گذار بر تصمیمات اعتبار دهندگان می‌باشد

ونینگ جانگیل و همکارانش (۲۰۰۴) با بررسی چند کشور آسیایی شامل کره جنوبی، تایلند، فیلیپین، اندونزی به این نتیجه رسیدند که در این کشورها قرض دهندگان به اظهار نظر حسابرسان و همچنین صورت‌های مالی حسابرسی شرکت‌ها توجه نمی‌کنند و آن را مبنای برای افزایش اعتبار شرکت نمی‌دانند.

۳- فرضیات پژوهش

فرضیه اول: بین اظهار نظر مشروط حسابرس و بازده مورد انتظار سهامداران عادی رابطه معنی داری وجود دارد.

مالکیت خصوصی (PRIV): نوع مالکیت شرکت را بیان می کند، که اگر مالکیت نهایی غیر دولتی باشد ۱ در غیر این صورت صفر می باشد.

اندازه شرکت (SIZE): لگاریتم طبیعی ارزشداریهای شرکت تعریف شده است.

نرخ رشد (GROWTH): بیان کننده نرخ رشد فروش سالانه می باشد.

مخارج سرمایه گذاری (ICF): وجه نقد پرداختی برای خرید داراییهای غیر جاری، که از صورت جریان وجه نقد استخراج می شود، تقسیم بر مانده اول دوره داراییهای ثابت

بازده داراییها (ROA): خالص درآمدها (فروش) منهای هزینههای مالی تقسیم بر مانده داراییها پایان دوره

اهرم مالی (LEVE): نسبت بدهیهای شرکت به داراییهای آن است

ریسک سیستماتیک (BETA): به مفهوم حساسیت بازدهی سهام یک شرکت نسبت به بازدهی سید سهام بازار است. به بیان دیگر، ریسک سیستماتیک شیب خط بازار سرمایه‌ی سهام است که بر مبنای معادله زیر برآورد می شود:

$$BETA = COV(R_i, R_m) / \sigma(R_m)$$

که در آن: R_i بازدهی شرکت i و R_m بازدهی بازار است.

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری (MB): برابر با ارزش بازار حقوق صاحبان سهام و ارزش دفتری آن در پایان سال مالی است.

۶- نتایج پژوهش

۶-۱- آماره‌های توصیفی

همان‌طور که مشاهده می‌شود نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره‌ی شماره (۱) نشان داده شده است. با توجه به نتایج بدست آمده از آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق می‌توان بیان کرد که کلیه متغیرها از توزیع مناسبی برخوردار هستند.

نظر مشروط، با آن مواجه می‌شود. مدل‌های رگرسیونی پیامدهای اقتصادی اظهار نظر مشروط حسابرس:

مدل ۱:

$$COEC_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 QUAO_{it-1} + \alpha_2 BETA_{it} + \alpha_3 LEV_{it} + \alpha_4 INSIZE_{it} + \alpha_5 MB_{it} + \alpha_6 GROWN_{it} + \epsilon_{it}$$

مدل ۲:

$$BCFit = b_0 + b_1 MAO_{it-1} + b_2 PRIV_{it} + b_3 ICF_{it} + b_4 GROWTH_{it} + b_5 ROA_{it-1} + b_6 LEV_{it-1} + b_7 SIZE_{it} + e_i$$

تسهیلات مالی دریافتی (BCF)

یکی از متغیر وابسته در این تحقیق وجه نقد دریافتی از اعتباردهندگان می‌باشد که بر مانده اول دوره داراییها تقسیم می‌شود (لین و همکاران، ۲۰۱۱) که از صورت جریان وجه نقد استخراج می‌شود.

بازده مورد انتظار سهامداران عادی (COEC)

هزینه سرمایه، عبارت است از حداقل نرخ بازدهی که یک شرکت باید بدست آورد تا بازده مورد نظر سرمایه گذاران در شرکت تامین شود (ریموند پی نوو، ۱۳۸۱). در این تحقیق با پیروی از تحقیقات فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵) به منظور اندازه‌گیری هزینه سرمایه از روش زیر استفاده می‌کنیم:

$$COEC_{i,t} = (E_{i,t+1} / P_{i,t}) / MEDK_{i,t} \quad \text{رابطه ۱}$$

که در آن: $COEC_{it}$ هزینه‌ی سرمایه‌ی شرکت i ام در سال t ؛ $E_{i,t+1}$ سود پیش‌بینی شده‌ی هر سهم شرکت برای سال $t+1$ که از سایت‌های بورس استخراج شده است؛ P_{it} قیمت هر سهم شرکت در پایان سال t و $MEDK_{it}$ نماد میان‌ه‌ی نسبت‌های سود به قیمت صنعت k ام که شرکت I ام در آن قرار دارد برای سال t

اظهار نظر مشروط حسابرس (QUAO):

در این تحقیق متغیر مستقل، اظهار نظر مشروط حسابرسان می‌باشد (لین، ۲۰۱۱) که از گزارش حسابرسان استخراج می‌شود.

متغیرهای کنترل:

انتخاب متغیرهای کنترلی، بر اساس مطالعات پیشین پژوهشگرانی چون اندرس و رویز (۲۰۱۰)، لاس و استیفن (۲۰۱۲)، ببیدل و هیلاری (۲۰۰۶). این متغیرهای کنترلی شامل محرک‌های بالقوه هر دو پیامد می‌باشد که در ادامه آورده شده است:

نگاره شماره ۱: آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
بازده مورد انتظار سهامداران عادی	۰/۰۴۱۲۰۸	۰/۰۳۳۰۴۴۷	۰/۰۳۶۹۵۳	۰/۵۸۲۱۸۱	۰/۰۰۰۱۴۶
اظهار نظر مشروط حسابرس	۰/۵۸۳۳۳۲	۱/۰۰۰	۰/۴۹۳۳۳۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰۰
ریسک سیستماتیک	۰/۲۵۸۱۵۳	۰/۱۳۰۴۰۰	۰/۶۷۶۴۴۴	۳/۶۴۲۰۰۰	-۰/۴۹۴۲۰۰
اهرم مالی	۰/۶۴۵۵۵۵	۰/۶۴۹۶۹۷	۰/۲۰۳۱۴۳	۱/۹۳۷۷۵۴	۰/۰۹۶۴۱۵
رشد شرکت	۰/۱۲۰۴۴۸	۰/۱۳۲۲۸۳	۰/۲۹۶۲۱۰	۱/۹۰۴۳۱۴	-۲/۰۳۳۰۷۰
اندازه شرکت	۱۲/۷۷۹۵۲	۱۲/۶۵۳۶۴	۱/۵۳۴۴۷۲	۱۸/۹۶۹۷۹	۹/۲۵۴۳۵۷
ارزش بازار به ارزش دفتری	۷/۳۰۷۲۷۴	۰/۶۰۱۳۷۶	۱۳۸/۷۵۵۳	۳۸۸۶/۴۷۵	-۵/۶۶۸۴۵۸
مخارج سرمایه گذاری	-۰/۰۷۱۰۷۶	-۰/۰۴۰۷۹۱	۰/۰۹۲۴۳۱	۰/۰۰۰۰	-۰/۷۳۸۰۶۹
مالکیت خصوصی	۰/۵۲۹۴۱۲	۱/۰۰۰۰	۰/۴۹۹۵۱۱	۱/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰

۲-۶- آمار استنباطی

با اثرات تصادفی نیز انجام شود. فرضیه‌های این آزمون به صورت زیر است:

H_0 : داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی:

H_1 : داده‌های تابلویی با اثرات ثابت:

نتایج حاصل از آزمون هاسمن در نگاره‌ی شماره (۳) نمایش داده شده است.

نگاره‌ی شماره (۳): نتایج آزمون هاسمن

شرح	آماره‌ی آزمون	مقدار احتمال
آزمون هاسمن برای بررسی مدل اول	۶۳/۰۱۶۱۱۹	۰/۰۰۰۰
آزمون هاسمن برای بررسی مدل دوم	۲۱/۸۰۶۹	۰/۰۰۲۷

همان‌گونه که در بخش‌های قبل نیز بیان شد، هدف این تحقیق بررسی تأثیر اظهار نظر مشروط بر بازده مورد انتظار سهامداران عادی و اعطای اعتبار توسط اعتباردهندگان در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران است. در همین راستا، با توجه به مبانی نظری مطرح شده الگویی متشکل از یک سری متغیر مستقل و کنترل تدوین شد و در ادامه به آزمون آن پرداخته می‌شود.

قبل از تخمین الگو لازم است تا آزمون چاو به منظور بررسی استفاده از روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت در مقابل روش داده‌های ترکیبی برای الگوی بالا انجام شود. فرضیات این آزمون به صورت زیر است:

H_0 : داده‌های ترکیبی معمولی:

H_1 : داده‌های تابلویی با اثرات ثابت:

نتایج حاصل از آزمون F لیمر در نگاره‌ی شماره (۲) نمایش داده شده است.

نگاره‌ی شماره (۲): نتایج آزمون چاو

شرح	آماره‌ی F	مقدار احتمال
آزمون چاو برای بررسی مدل اول	۱/۶۷۱۵۶۸	۰/۰۰۰۰
آزمون چاو برای بررسی مدل دوم	۷/۳۵۷۴۹۹	۰/۰۰۰۰

همان‌طور که در نگاره‌ی شماره (۲) نیز قابل مشاهده است، نتایج حاکی از رد فرض H_0 است. در نتیجه الگوی، داده‌های تابلویی با اثرات ثابت روش ارجح است. حال لازم است تا در ادامه از آزمون هاسمن نیز به منظور انتخاب از میان روش‌های داده‌های تابلویی با اثرات ثابت در مقابل روش داده‌های تابلویی

همان‌طور که در نگاره‌ی شماره (۳) نیز قابل مشاهده است، نتایج حاکی از رد فرض H_0 است. در نتیجه الگوی، داده‌های تابلویی با اثرات ثابت روش ارجح است. حال لازم است تا در ادامه از آزمون هاسمن نیز به منظور انتخاب از میان روش‌های داده‌های تابلویی با اثرات ثابت در مقابل روش داده‌های تابلویی

همان‌طور که در نگاره‌ی شماره (۲) نیز قابل مشاهده است، نتایج حاکی از رد فرض H_0 است. در نتیجه الگوی، داده‌های تابلویی با اثرات ثابت روش ارجح است. حال لازم است تا در ادامه از آزمون هاسمن نیز به منظور انتخاب از میان روش‌های داده‌های تابلویی با اثرات ثابت در مقابل روش داده‌های تابلویی

نگاره‌ی شماره (۴): نتایج تخمین الگوی تحقیق مدل ۱

$$COECit = \alpha_0 + \alpha_1 QUAOit - 1 + \alpha_2 BETAit + \alpha_3 LEVit + \alpha_4 INSIZEit + \alpha_5 MBit + \alpha_6 GROWNit + \epsilon it$$

متغیر وابسته: بازده مورد انتظار سهامداران عادی			
متغیر توضیحی	آزمون داده‌های ترکیبی		
	ضریب	آماره t	P-value
عرض از مبدا	۰/۲۱۶۲۸۵	۵/۱۳۵۵۹۷	۰/۰۰۰
اظهار نظر مشروط	۰/۰۰۵۳۵۱	۳/۵۵۱۹۳۱	۰/۰۰۰۴
ریسک سیستماتیک	-۰/۰۳۳۷۸۳	-۶/۸۱۲۲۵۱	۰/۰۰۰
اندازه‌ی شرکت	-۰/۰۱۲۵۱۲	-۴/۱۲۲۲۳۸	۰/۰۰۰
اهرم مالی	-۰/۰۱۱۲۸۹	-۱/۷۶۸۴۳۰	۰/۰۷۷۴
رشد شرکت	-۰/۰۰۸۰۶۰	-۴/۶۰۷۸۷۵	۰/۰۰۰
ارزش دفتری به نسبت ارزش بازار	۰/۰۰۰۰۰۶۳۷	۸/۲۷۲۵۸۶	۰/۰۰۰
آماره F	۴/۷۷۹۷۰۹		
P-value	۰/۰۰۰		
R2	۰/۴۶۶۲۱۵		
R2 تعدیل شده	۰/۳۶۸۶۷۵		
آماره‌ی دوربین واتسون	۲/۱۰۳۳۶۵		

نگاره‌ی شماره (۵): نتایج تخمین الگوی تحقیق مدل ۲

$$BCFit = b_0 + b_1 MAOit_1 + b_2 PRIVit + b_3 ICFit + b_4 GROWTHit + b_5 ROAit_1 + b_6 LEVit_1 + b_7 SIZEit + \epsilon it$$

متغیر وابسته: تسهیلات مالی دریافتی			
متغیر توضیحی	آزمون داده‌های ترکیبی		
	ضریب	آماره t	P-value
عرض از مبدا	-۰/۳۲۲۷۶۹	-۲/۳۸۷۳۶۳	۰/۰۱۷۳
اظهار نظر مشروط	-۰/۰۰۱۵۰۱	-۰/۱۸۲۲۳۵	۰/۸۵۵۵
مالکیت خصوصی	۰/۱۱۰۵۶۲	۴/۵۷۷۱۴۵	۰/۰۰۰
اندازه‌ی شرکت	۰/۰۴۵۱۸۳	۴/۷۶۳۷۸۷	۰/۰۰۰
اهرم مالی	-۰/۰۳۷۴۴۰	-۱/۵۱۵۴۱۷	۰/۱۳۰۲
رشد شرکت	-۰/۰۰۵۷۴۵	-۰/۹۷۶۸۰۷	۰/۳۲۹۱
بازده دارایی‌ها	۰/۰۴۲۱۹۷	۲/۳۴۰۹۰۴	۰/۰۱۹۶
مخارج سرمایه‌گذاری	-۰/۵۵۸۶۸۰	-۱۲/۶۰۵۷۹	۰/۰۰۰
آماره F	۲۲/۲۲۳۹۲		
P-value	۰/۰۰۰		
R2	۰/۸۰۵۵۲۷		
R2 تعدیل شده	۰/۷۶۹۲۸۱		
آماره‌ی دوربین واتسون	۱/۸۳۶۱۸۹		

بیان کرد که در سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد، متغیر اظهار نظر مشروط تأثیر مثبت و معناداری بر بازده مورد انتظار سهامداران عادی دارد.

در فرضیه اول تحقیق به بررسی تأثیر اظهار نظر مشروط حسابرس بر بازده مورد انتظار سهامداران عادی پرداخته شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در نگاره‌ی شماره (۴) از تخمین الگوی تحقیق و سطح خطای آن (۰/۰۰۰۴) می‌توان

اطلاعات شرکت بالا می‌رود و در مقابل بازده مورد انتظار سهامداران افزایش می‌یابد نتایج تحقیق با نتایج تحقیقات یانگ و همکاران (۲۰۱۱)، ماریو و همکاران (۲۰۰۵)، وردی (۲۰۰۶) همخوانی دارد. و از طرف دیگر بین اظهار نظر مشروط و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان رابطه‌ی معنی داری به دلیل دخالت دولت و ارائه بخشنامه‌های و دستورالعمل‌های لازم الاجرا برای وام و اعطای اعتبار، وجود ندارد. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیقات ونینگ جانگیل و همکارانش (۲۰۰۴)، اندریس و همکارانش (۲۰۰۷) همخوانی دارد اما با نتایج تحقیقات آنرولد و همکارانش (۲۰۰۷) همخوانی ندارد.

با توجه به موارد مذکور جهت پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌گردد:

- ۱) بررسی تغییرات حجم مبادلات بورسی شرکت‌هایی که نسبت به صورت‌های مالی آن‌ها اظهار نظر مشروط، مردود یا عدم اظهار نظر ارائه شده است.
- ۲) به بررسی تاثیر اظهار نظر تعدیل شده حسابرس بر بازده آتی پرداخته شود.

فهرست منابع

- * آرنز، آلون و جیمز، لوبک. (۱۹۹۶). "حسابرسی (رویکردی یکپارچه)". چاپ اول، ترجمه: علی، پارسایان. انتشارات ترمه، ۹۹.
- * سجادی، حسین؛ تاج الدینی، عبدالله. (۱۳۹۰). "بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر هزینه سرمایه‌ی شرکت‌های بورسی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۳۲.
- * سجادی، حسین؛ فرازمنند، حسن؛ دستگیر، محسن؛ دهقان-فر، دلشاد (۱۳۸۶). "عوامل موثر بر گزارش مشروط حسابرسی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۲۵.
- * حساس یگانه، یحیی؛ بولو، قاسم؛ فرخی نژاد، فاطمه. (۱۳۸۹). "رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری و گزارش حسابرس". دانش حسابرسی. شماره ۳، ۲۱-۳۰.
- * حساس یگانه، یحیی؛ یعقوب نژاد، احمد، (۱۳۸۴). "تاثیر گزارش حسابرسی بر قیمت سهام"، مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۳.
- * غلامرضا کردستانی، مصطفی رحیمی (۱۳۸۹). "بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی با هزینه سرمایه عادی و مدیریت سود"، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۶، ۷۱-۹۲.

گزارش حسابرس بیان کننده اطلاعات مهمی در مورد کیفیت اطلاعات و گزارش‌های مالی می‌باشد که ارائه اظهار نظر مشروط در واقع نشانه‌ایی از کاهش کیفیت اطلاعات و عدم تقارن اطلاعاتی بین افراد درون سازمان و بیرون سازمان می‌باشد. از طرف دیگر هر شرکتی دارای ریسک و بازده مخصوص به خود است. هر یک از گروه‌های سرمایه‌گذار مثلا دارندگان اوراق قرضه، سهام ممتاز و سهام عادی خواهان میزانی از نرخ بازدهی هستند که در خور ریسک مربوط به آن باشد (سجادی، ۱۳۹۰)، هر چه ریسک شرکت بالاتر باشد بازده مورد انتظار سهامداران بیشتر می‌شود که در واقع هزینه سرمایه شرکت بیشتر می‌شود، از آنجای که اظهار نظر حسابرس نشان دهنده‌ی این است که صورت‌های مالی از کیفیت لازم برخوردار می‌باشد در صورت ارائه اظهار نظر مشروط همان طوری که بیان شد موجب بالا رفتن ریسک ارائه اطلاعات شرکت می‌شود و بالا رفتن ریسک شرکت بازده مورد انتظار سهامداران عادی نیز افزایش خواهد یافت.

در فرضیه دوم تحقیق به بررسی تاثیر اظهار نظر مشروط حسابرس بر اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان پرداخته شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در نگاره‌ی شماره (۵) از تخمین الگوی تحقیق و سطح خطای آن (۰/۸۵۵۵) می‌توان بیان کرد که در سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد، متغیر اظهار نظر مشروط تأثیر معناداری بر اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان ندارد. که به صورت زیر دلایل رد فرضیه را می‌توان بیان کرد:

تصمیم‌گیری اعتباری تحت تاثیر فرایندی است که در قالب بخشنامه‌ها و دستورات لازم الاجرای نهادهای دولتی ابلاغ می‌گردد و سیستم اعتباری در ایران فاقد مدل اعتباری با لحاظ کردن عوامل اصلی در شرایط رقابتی می‌باشد و لذا اعتبار دهندگان قادر به تصمیم‌گیری مستقل نمی‌باشند. این دلیل باعث می‌شود در شرایط کنونی ایران اظهار نظر مشروط بر تصمیم‌گیری بر اعطای وام تاثیر نداشته باشد.

۷- نتیجه‌گیری و بحث

در این تحقیق پیامدهای که شرکت‌ها با دریافت اظهار نظر مشروط حسابرس با آن مواجه می‌شود مورد بررسی قرار گرفت، دو پیامدی که ما در نظر گرفتیم تاثیر اظهار نظر مشروط بر بازده مورد انتظار سهامداران عادی و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان می‌باشد. بر اساس نتایج تحقیق به این نتیجه رسیدیم که بین اظهار نظر مشروط و بازده مورد انتظار سهامداران عادی رابطه مثبتی وجود دارد که حسابرسان با ارائه اظهار نظر مشروط نسبت به صورت‌های مالی ریسک اراده

- * Lin Zhiwei ,Yihong Jiang, YixuanXu ,(2011)."Do modified audit opinions have economic consequences? Empirical evidence based on financial constraints", China Journal of Accounting Research, 4 , 135-154
- * Pucheta,maria, martinz, vico,(2005)." The relationship between the audit report and the commercial decision". Journal of animal and veterinary, 430-440
- * Stiglitz, J., Weiss, A., (1981)." Credit rationing in markets with imperfect information". American Economic Review 71, 393-410
- * Syou-Ching Lai, Cecilia Lin, Hungchih Li,(June 2009). "The Information Contents of Modified Unqualified Audit Opinions under the Control of Concurrent Information: The Case of Taiwan", Journal of Accounting and Corporate Governance Volume 6 Number 1, pp.31-56 32
- * Verdi, R. (2006). "Financial Reporting Quality and Investment Efficiency".M.I.T. Working Paper.8-10
- * Vicomartenz,A.and m. c. pucheta, (2002). "an empirical study about of audit report on banker",pepar presented at the 25theuropen accounting association,13, 25-27
- * Wang, Yaotang, Chen, Shimin, (2001). "An empirical research of disaffiliation program's impact on auditor independence". Audit Research (China) (03), 2-9.
- * WenyngJiangli,HalukUnal,Chiwon Yom (2004). "Relationship Lending, Accounting Disclosure, and Credit Availability during Crisis", Working Paper, University of Maryland and Center for Financial Research,3
- * میگز، والتربی؛ ویتینگتون، اُری؛ پینی، کرتومیگز، رابرتاف. (۱۳۸۵). "اصول حسابرسی"،عباس ارباب سلیمانی و محمود نفری، تهران، سازمان حسابرسی، ۵۵.
- * مهدوی، غلامحسین؛ مقدم علی، (۱۳۸۹). بررسی محتوای اطلاعاتی گزارش مشروط حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۶، ص ۱۶۲
- * Andres Guiral ,Emiliano Ruiz ,(2010). "Audit Report Information Content and Auditor Economic Independence in Credit Decisions: An Experimental Investigation , University of Alcalá and CIFF researcher",Annual Congress of the European Accounting Association,Electronic copy available at: <http://ssrn.com/>,25
- * Andres Guiral, Jose A. Gonzalo-Angulo, Waymond Rodgers, (2007). "Information content and recency effect of the audit report in loan rating decisions",Accounting and Finance 47, 285-304
- * L Arnedo, F Lizarraga, S Sanchez, M Cano,(2006)."The information value of the audit report: an analisis of banks ", Working paper, Universidad Pública de Navarra,pp 5.
- * Bamber, M. and Stratton, R. (1997). "The Information Content of the Uncertainty-Modified Audit Report: Evidence from Rank Loan Officers", Accounting Horizons, 11(2), pp. 1-11
- * Beatty, Anne, Joseph Weber and J.Scott,(2007). "The Role of AccountingQuality in Reducing InvestmentInefficiency in the Presence of PrivateInformation and Direct Monitoring",Working paper, The Ohio StateUniversity,12.
- * Carcello, J., Vanstraelen, A. and Willenborg,M. (2009)." Rules rather than Discretion in Auditing Standards: Going-Concern Opinions in Belgium", The Accounting Review, 84(5), pp. 1395-1428.
- * DeFond, M.L., Wong, T.J., Li, S., (2000). "The impact of improved auditor independence on audit market concentration in China". Journal of Accounting and Economics 28, 269-305
- * Dure´ndez Gomez-Guillamon, A. D. (2003)." The usefulness of the audit report in investment and financing Decisions", Managerial Auditing Journal, 18(6/7), pp. 549-559.
- * Francis, j. lofond and et al. ,(2005)"themarket pricing of accruals quality",Journal of Accounting and Economics,vol 39,17-18
- * Gul, F. A. (1987)," The Effects of Uncertainty Reporting on Lending Officers' Perceptions of Risk and Additional Information Required", Abacus, 23(2), pp. 172-181
- * Hanwen, Chen, Jeff, Z. Chen, Gerald, Lobo and Yanyan, Wang, (2008)."Effects of Audit Quality on Cost of Equity Capital and Earnings Management: Evidence from China". <http://www.SSRN.com>,20-22
- * LasseNiemi& Stefan Sundgren, (2012). "Are Modified Audit Opinions Related to the Availability of Credit? Evidence from Finnish SMEs", European Accounting Review,10,37-41

یادداشت ها

1. Arens and loebb
2. Andres
3. Arnold
4. Bamber and Stratton
5. Beatty et al
6. borrowing cash flows
7. Carcello et al
8. Chen and Wang
9. DeFond et al
10. Durendez Gomez
11. Francis et al
12. Gul
13. LasseNiemi
14. lin et al
15. maria
16. modified audit opinions
17. Stiglitz and Weis
18. Syou.19. Verdi 20. vico and pucheta